

УДК 378.012–027.1 (045)

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.67-2.5>

I. В. Каденко

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри природничих дисциплін
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

А. С. Щетініна

студентка психолого-педагогічного факультету
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ФЕНОМЕН ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті надано аналіз сутності поняття «професійний розвиток». Простежено сутність процесу професійного розвитку з погляду різних галузей знань, а саме філософії, психології та педагогіки. У даній роботі професійний розвиток педагогів розглядається як спіралеподібний поступовий безперервний процес здобуття особистістю якісно нового рівня професійної діяльності, що спирається на методологію філософії, психології, педагогіки, які дають теоретичне обґрунтування змісту, принципів, форм і методів професійного зростання педагогів.

Проведено аналіз літературних джерел стосовно проблематики професіоналізму, професійного розвитку, педагогічної культури, педагогічної майстерності та ін. Встановлено, що феномен професійного розвитку має певну структурованість, яка відображається в мотивах, компонентах, наукових підходах, принципах організації, умовах та спільних засадах розвитку, які були наведені в даній роботі.

Відзначено, що продуктивність педагогічної діяльності визначається структурою професійної мотивації педагога; серед мотивів найбільшу цінність становлять реально діючі та мотиви розуміння. Позитивним є оптимальне поєднання різних підходів, які значною мірою доповнюють один одного. Отже, професійний розвиток педагогів ґрунтується на комплексній інтеграції філософських, психологічних та педагогічних теорій, концепцій і підходів.

Зазначено, що в поданих визначеннях сутності професійного розвитку простежується схожість думок стосовно питання його розгляду як безперервного процесу, що веде до особистісних змін і формування професійних якостей. У результаті проведеного аналізу різних поглядів на дану проблему зазначено, що, категорію професійного розвитку можна визначити як процес закономірних змін, що включає кількісні і якісні перетворення у професійній діяльності в контексті життєвого розвитку.

Ключові слова: професійний розвиток педагогів, мотиви, компоненти, наукові підходи, принципи організації, умови, спільні засади розвитку.

Постановка проблеми. У наш час процеси глобалізації зумовлюють формування єдиного міжнародного освітнього простору, багатогранність якого забезпечується збереженням неповторності й унікальності різноманітних освітніх систем. Сучасна освітня система України характеризується високою якістю освітніх послуг незалежно від часових та просторових чинників, тому актуальною є потреба у висококваліфікованих спеціалістах, здатних адаптуватися до викликів нового тисячоліття. Такими спеціалістами нової формації мають стати сучасні педагоги, які повинні нести учням не просто нові знання, а новий тип оволодіння інформацією. У зв'язку із цим особливого значення набуває переорієнтація мислення вчителя на усвідомлення принципово нових вимог до його педагогічної діяльності, до необхідності його професійного розвитку.

Мета статті – аналіз феномену професійного розвитку в сучасному освітньому середовищі.

Виклад основного матеріалу. Професійний розвиток характеризується багатогранністю, що ускладнює можливість чіткого визначення поняття «професійний розвиток педагогів».

У тлумачному словнику «розвиток» розглядається як «процес, унаслідок якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого; як ступінь освіченості, культурності, розумової, духовної зрілості» [18], а «професійний» – «пов'язаний із певною професією» [17]. Енциклопедія освіти дає таке визначення розвитку людини – «зміни живої людської системи, зміни не випадкові, а необхідні і послідовні, пов'язані з певними етапами її життєвого шляху, зміни прогресивні, тобто такі, що характеризують її рух від нижчих до вищих рівнів життєдіяльності, її структурне перетворення і функціональне вдосконалення» [5]. Під розвитком також розуміють ріст або реалізацію здібностей та потенціалу особистості за допомогою

навчання та здобуття освіти [2]. «Професійний розвиток» у педагогічному словнику тлумачиться як ріст, становлення професійно значущих особистісних якостей і здібностей, професійних знань та вмінь, активне кількісне перетворення особистістю свого внутрішнього світу, яке приводить до принципово нового строю і способу життєдіяльності – творчої самореалізації у професії [8]. Це тлумачення доповнює поняття «безперервний професійний розвиток», яке визначається як безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців після здобуття вищої освіти, що дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності і триває впродовж усього періоду його професійної діяльності [21].

Витоками становлення педагогічної категорії «професійний розвиток» слід вважати психологію та філософію. З погляду філософії концепція розвитку пов'язана з певним розумінням часу і являє собою рух не прямий, а спіралеподібний, де поступальний рух чергується з рухом по колу. Важливою умовою розвитку вважається розв'язання суперечностей, що виникають у формі боротьби та взаємодії протилежностей, заперечення старого й появи нового. Нове перериває існування старого, забираючи в нього все позитивне. У такому разі цінність заперечення визначається тим, яка його роль у творенні нового. Як наслідок відбувається перехід на якісно новий рівень [20].

З погляду психології сутність процесу професійного розвитку особистості розглядається під різними кутами і визначається як індивідуальна форма існування особистості. На думку Т. Прокоф'євої, розвиток особистості – це безперервний, протягом усього життя, процес інформаційного наповнювання, який у різні періоди життя трансформується з кількісного стану в якісний [16]. М. Петраш, посилаючись на роботи Л. Анциферової, вважає, що сутність діалектики розвитку проявляється в постійній зміні потенційних й актуальних особливостей людини, коли новоутворення кожного рівня розвитку особистості включаються до складу наступної стадії, більш високого рівня розвитку [14].

У педагогіці професійне становлення особистості розглядається як процес вирішення професійно значущих завдань – пізнавальних, комунікативних, морально-етичних, під час якого фахівець опановує необхідний комплекс ділових і моральних якостей, пов'язаних із його професією [9]. У процесі розвитку особистості відбувається і становлення її цілісності. На думку К. Левітана, ця цілісність являє собою спрямованість, яка дозволяє забезпечити безперервність, наступність усіх періодів розвитку особистості, а також розкриття необхідних якостей особистості.

В. Ігнатова сутність професійного розвитку визначає як «безперервний процес накопичення і прояву потенційного в особистості (єдність можливого і здійсненого, потенційного і актуального), що сприяє розширенню і поглибленню її зв'язків із навколишнім світом, суспільством, іншими людьми, собою, який характеризується спадковими, психологічними, соціальними і педагогічними чинниками». Шлях «становлення особистості» забезпечується «вихованням, навчанням, освітою, самоосвітою, педагогічною підтримкою, супроводом, корекцією, організованою соціалізацією» [7].

Дослідження Галини Яремко [23], яка у своїй роботі аналізує вітчизняні та закордонні науково-педагогічні джерела, стосовно проблематики професійного розвитку вчителів свідчать про те, що дана категорія є надзвичайно актуальною на початку XXI ст. Вона наголошує, що ефективний професійний розвиток педагогів сприяє запровадженню позитивних змін у знаннях і переконаннях учителів, практиці викладання та впливає на покращення результатів навчальних досягнень учнів, отже, стає ключовим рушієм у реформуванні школи, а тому потребує детальнішого вивчення.

Ю. Сліпич [19], аналізуючи дану проблематику, робить висновок, що професійний розвиток педагогів – це спіралеподібний поступовий безперервний процес здобуття особистістю якісно нового рівня професійної діяльності, що спирається на методологію філософії, психології, педагогіки, які дають теоретичне обґрунтування змісту, принципів, форм і методів професійного зростання педагогів. Професійний розвиток педагогів зумовлений єдністю професійного інтелекту, індивідуального досвіду, особистісних якостей, мотиваційної спрямованості, у процесі якого відбувається розв'язання суперечностей. Основою й рушійними силами професійного розвитку виступає пізнання свого «Я», саморозвиток особистості.

Ці положення знаходять підтвердження в роботі Н. Мукан, де зазначено: «Професійний розвиток учителів загальноосвітніх шкіл є процесом, який починається на етапі професійної підготовки в умовах вищого навчального закладу і триває впродовж всієї життєдіяльності педагога». Також автор зауважує, що феномен професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл полягає в особливості змістового наповнення професійного розвитку вчителів, яке охоплює не тільки знання, вміння і навички педагога, але й основні цінності цивілізації загалом та педагогічної професії зокрема, і формуванні відповідального ставлення та відданості педагогічній діяльності. Вивчення професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл дає можливість розглядати вчителя як індивіда та фахівця, що навчається впродовж усього життя, отже, проходить певні етапи

становлення й розвитку, досягаючи педагогічної майстерності [12].

У монографії Л. Мартинець вказано, що особистість учителя як фахівця характеризується такими якостями, як професіоналізм, педагогічна культура, педагогічна майстерність, професійно-педагогічна компетентність, педагогічні здібності, професійно-педагогічний потенціал, педагогічна техніка, педагогічна творчість.

У контексті нашої роботи цікавими є визначення професіоналізму, педагогічної культури та педагогічної майстерності, які розкриті в науковій роботі Л. Мартинець [10].

За Л. Мартинець, професіоналізм – це інтегрована якість особистості вчителя, результат його творчої педагогічної діяльності, здатність продуктивно, грамотно розв'язувати соціальні, професійні й особистісні завдання.

У свою чергу, педагогічна культура визначається автором як вищий вияв професіоналізму вчителя, який охоплює такі компоненти: наукову ерудицію; загальну культуру; педагогічне мислення; педагогічну етику; культуру мовлення; культуру спілкування; духовне багатство; культуру професійного здоров'я; наукову організацію праці; прагнення до самовдосконалення тощо. Автор наголошує, що педагогічну культуру слід формувати цілеспрямовано і постійно розвивати, оскільки саме вона забезпечує вдосконалення навчально-виховного процесу і самовдосконалення кожного педагога. Доведено, що чим вищою є професійна культура педагога, тим різноманітніша й ефективніша його взаємодія з учнями. Саме вона дає змогу вчителю піднятися до вершин педагогічної майстерності, яка є синтезом наукових знань, умінь і навичок, методичного мистецтва й особистісних якостей педагога. Педагогічна майстерність характеризується високим фаховим рівнем педагога, його високою загальною культурою та педагогічним досвідом. Вона є результатом багаторічного педагогічного досвіду і творчого саморозвитку.

Неоднозначні висновки Л. Мартинець стосовно педагогічної майстерності, яка, на її думку, дає змогу досягнути високих оптимальних результатів за умов малих затрат сил учителя й учнів. Щоб оволодіти педагогічною майстерністю, треба постійно працювати над собою, пропускаючи передовий педагогічний досвід крізь себе, опановуючи нові технології навчання і виховання, формуючи свою чітку професійну позицію [10].

Феномен професійного розвитку має певну структурованість, яка відображається в мотивах, компонентах, наукових підходах, принципах організації, умовах та спільних засадах розвитку, які розглянуті нами і наведені в даній роботі.

Науковці виділяють різні мотиви, що сприяють розвитку педагогів. На думку Л. Подимової та В. Сластеніна, важливою мотивацією в роз-

критті особистості педагога та здатності його до подальшого професійного зростання виступає сприйняття педагогічних інновацій. А. Деркач експериментально довів, що результативність роботи педагога залежить від мотивації творчих потреб. Л. Захарова виділяє такі види професійних мотивів учителів: матеріальні стимули; професійні мотиви; спонукання, пов'язані із самоствердженням; мотиви особистісної самореалізації.

Важливим чинником, що впливає на результативність праці педагога, також є вмотивованість вибору професії, ставлення до своєї праці. Л. Момот виділяє три групи мотивів: мотиви, що реально діють; мотиви розуміння; мотиви вимушеності.

Реально діючі мотиви професійного розвитку педагогів виникають без допоміжної зовнішньої актуалізації і проявляються у процесі професійної діяльності педагога. Вони свідчать про внутрішню потребу подальшого розвитку, про постійний інтерес до змісту роботи, про бажання самовдосконалюватися.

Мотиви розуміння з'являються під впливом конкретних обставин, пов'язаних із необхідністю вдосконалювати навчально-виховний процес і характеризуються не прагненням до самовдосконалення, а звичкою сумлінно виконувати свої обов'язки.

Мотиви вимушеності характеризуються апатичністю, незацікавленістю педагога подальшим підвищенням своєї кваліфікації і проявляються в ситуаціях незаперечної важливості і необхідності (ліквідація зауважень, виступ на семінарах, участь у виставковій роботі).

Найбільшу цінність, безумовно, становлять реально діючі та мотиви розуміння, які формуються системою управління професійним розвитком педагогів. Цей процес пов'язаний з аналізом роботи, з усвідомленням необхідності професійного зростання, з розробкою шляхів самовдосконалення і потребує осмислення та розуміння [13].

Посилання на необхідність мотивації вчителя до результативної педагогічної праці знаходимо в педагогічній спадщині В. Сухомлинського: «Необхідною передумовою професійного розвитку педагогів є внутрішня потреба у творчій праці, прагнення до постійного поповнення знань, бажання вдосконалення. Саме такий учитель-професіонал здатний оптимізувати всі види навчально-виховної діяльності, сформувати світогляд учнів та розвинути їхні здібності» [6].

Отже, продуктивність педагогічної діяльності визначається структурою професійної мотивації педагога. Чим оптимальніший комплекс мотивів його праці, тим вище показники його професійності.

Важливим показником професійного росту педагога вважається і розвиток його інтелекту (розумових здібностей), який є джерелом інно-

вацій у всіх сферах діяльності людини. Усі завдання, які стоять перед людиною, розв'язуються завдяки інтелекту. Науковці (Р. Кеттел, Дж. Дас, Р. Стернберг, Г. Гарднер) пропонують різні теорії інтелекту. Р. Кеттел говорить про два типи інтелекту, які відрізняються динамікою свого розвитку – текучий та кристалізований. Текучий інтелект, на думку вчених, відображає біологічні можливості нервової системи – її працездатність та інтегративність. Він розвивається до закінчення юнацького періоду життя людини, а потім відбувається поступове його зниження. Другий тип інтелекту, кристалізований, який підвищується протягом життя, пов'язаний з усвідомленістю людиною свого «Я» і тими знаннями, які вона набула, підданий впливу освіти та культури. Це здатність людини встановлювати відносини, формулювати судження, аналізувати проблеми і використовувати засвоєні нею стратегії для розв'язання завдань [15].

Науковець Дж. Дас пропонує теорію інтелекту, що базується на переробці інформації. Відповідно до теорії Р. Стернберга, ідеться про «успішний інтелект», який складається з аналітичних здібностей особистості (судження, оцінки, аналізу), творчих здібностей (уяви, прогнозування, винаходу) та практичних здібностей (дії, творення, практичної реалізації).

Дослідник проблематики професійного розвитку педагогів Р. Елмор (R. Elmore), базуючись на аналізі досліджень та професійної літератури, виділяє компоненти, які сприяють успішному навчанню учнів. Це професійний розвиток, який:

- фокусується на добре сформульованій меті, зосередженій на вивченні учнями основних дисциплін і умінь, ґрунтуючись на аналізі вивчення учнями певних предметів у відповідних умовах;
- ґрунтується на вивченні конкретних компонентів навчальної програми чи педагогіки, базуючись на дослідженнях чи практиці, що пов'язані з відповідними проблемами викладання чи вивчення учнями предметів у контексті сучасної школи;
- передбачає активну участь лідерів та працівників школи;
- розвиває, зміцнює та підтримує роботу у групах, використовуючи спільну практику в межах школи та мережі шкіл;
- підтримує увагу протягом тривалого періоду часу, втілює очікування щодо постійного вдосконалення;
- використовує оцінювання для активного моніторингу навчання учнів та забезпечення зворотного зв'язку щодо навчання і практики педагогів;
- втілює чітко сформульовану теорію чи модель навчання дорослих;
- моделює ефективну практику викладання у школах і відповідає їй [1].

Цікавими виявляються наукові підходи до вивчення процесу професійного розвитку педагогів. Одним із провідних підходів є акмеологічний. Наука акмеологія досліджує проблему становлення і розвитку особистості як професіонала педагогічної діяльності. Умовою продуктивної творчої діяльності сучасної людини є освіта та, відповідно, професіоналізм особистості, який формується на підставі освітньої діяльності, індивідуальності у вирішенні практичних і теоретичних, спеціальних і професійних завдань. Автори акмеологічної концепції професійного розвитку відзначають, що професіоналізм особистості досягається у процесі формування професійно важливих здібностей, розвитку особистісно-ділових якостей, розширення простору особистості, її професійного і морального збагачення, рефлексивної організації, рефлексивної культури, творчого й інноваційного потенціалу, мотивації досягнень, розкриття творчого потенціалу, наявності сильної й адекватної мотивації [4]. Акмеологи підкреслюють, що навіть за досягнення високого рівня професіоналізму фахівці не припиняють розвиватися.

У науковій статті В. Шарко, окрім акмеологічного підходу до професійної підготовки вчителя, виокремила і такі підходи, як: гуманістичний, праксеологічний, компетентнісний, синергетичний, системний, аксіологічний, герменевтичний, культурологічний, діяльнісний, рефлексивний, технологічний, особистісно орієнтований, інтегративний, андрагогічний, адаптаційний, контекстний [22]. Автор стверджує, що така різноманітність дає змогу науковцям вибирати той чи інший підхід, але найчастіше вчені спираються на сукупність декількох підходів, що підвищує ефективність підготовки.

У деяких працях науковців акцентується увага на функціональному та методологічному підходах в педагогіці, які забезпечують реалізацію професійного розвитку педагогів [12].

С. Мирошник [11], аналізуючи сучасні підходи та, відповідно, концепції організації професійного розвитку педагогів, вбачає позитив в оптимальному поєднанні всіх зазначених підходів, які значною мірою доповнюють один одного та яким притаманні спільні ознаки: за реалізації всіх концептуальних засад організації професійного розвитку педагога залучається, ураховується й використовується його досвід; особистість є суб'єктом навчання й розвитку; цей процес має професійний контекст.

Виділяються загальні характеристики, які об'єднують різні підходи та концепції професійного розвитку, а саме: урахування закономірностей розвитку й саморозвитку фахівця та певних умов, у яких здійснюється його професійний розвиток; забезпечення самореалізації творчого потенціалу особистості; набуття нею конкурентоспроможності та мобільності в соціумі як нама-

гання забезпечити високу якість і ефективність своєї діяльності, здатність ставити цілі й вирішувати завдання в певних умовах.

Науково-теоретичні пошуки дозволяють виокремити основні принципи організації професійного розвитку педагогів: перетворення наукових істин на живий досвід творчої праці; інтеграція освіти та спеціальної педагогічної, психологічної і методичної підготовки; органічне поєднання професіональних якостей вчителя і вихователя; неперервна самостійна робота з розвитку професійної компетентності; єдність і взаємозв'язок теоретичної та практичної підготовки; спілкування із книгою як засіб професійного та загальнокультурного розвитку; наявність ідеї як стимулу самовдосконалення.

Нами проаналізовано основні умови, необхідні для професійного розвитку вчителів у системі неперервної педагогічної освіти: внутрішня мотивація педагогів до підвищення кваліфікації (усвідомлення розбіжностей між власними цілями та практикою); критичний аналіз наявних знань, умінь, навичок, ставлення до роботи вчителя (усвідомлення цінності власних знань теорії і практики, недостатності своїх знань та потреби оволодіння новими); конструювання нових знань, розвиток умінь, навичок, надій та ставлення вчителя до роботи (усвідомлення цілей навчальної діяльності, практичного застосування нових знань, умінь і навичок); когнітивна реструктуризація знань (усунення дисонансу між попередньо освоєними та новими знаннями і реаліями сучасності); створення соціального клімату, сприятливого для професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл (співпраця між колегами та науково-педагогічними працівниками університетів, дослідниками в галузі освіти; повага та довіра, які сприяють відкритому обговоренню ідей і досвіду), що є однією з основних ідей конструктивізму.

На основі проведеного дослідження виокремлено спільні засади, на яких ґрунтується професійний розвиток учителів загальноосвітніх шкіл у розвинутих країнах світу: об'єктивна реальність та ідеї комплексної системної проєкції навчального процесу; соціальний аспект професійного розвитку й інтеграційні зв'язки між наукою, ідеологією, реаліями повсякденного життя суспільства; принципи автономності й різноманітності; конструктивізм, згідно з яким знання генеруються під дією внутрішніх (теорії, ідеї, інтереси, потреби людини) та зовнішніх (теорії, досвід, інтереси інших людей) чинників і впливів; комплекс професійних знань, що розвиваються на основі різноманітних джерел походження (емпіричні, технологічні, особисті, етичні, ідеологічні, міжпредметні, знання шкільного предмета, соціально-політичні знання про зміст шкільної освіти, знання педагогічних дисциплін); зміст практич-

них знань на основі досліджень і професійного розвитку вчителів.

На основі проведеного аналізу теоретичних основ професійного розвитку педагогів можемо зробити висновки про те, що в розвинутих країнах світу взагалі та в Україні зокрема професійний розвиток учителів ґрунтується на комплексній інтеграції філософських, психологічних та педагогічних теорій, концепцій і підходів [12].

Отже, професійний розвиток – процес формування суб'єкта професійної діяльності, тобто системи певних властивостей в умовах неперервної професійної освіти, самовиховання та здійснення професійної діяльності. У процесі професійного розвитку особистість оволодіває системою професійно важливих якостей, до якої входять комунікативні, мотиваційні, характерологічні, рефлексивні, освітні, інтелектуальні, психофізіологічні властивості людини. У процесі професійного розвитку формуються світоглядні, етичні якості, спеціальні наукові, технічні, технологічні знання, уміння, навички, здібності особистості фахівця. Можна виокремити кілька етапів і результатів професійного розвитку, або професіонального генезу особистості: професійне самовизначення і вибір професії, професійна підготовка і формування особистісної готовності оволодіння професією, професійна освіченість, компетентність, майстерність, культура фахівця [3].

Підсумовуючи різні погляди на дану проблему, категорію професійного розвитку можна визначити як процес закономірних змін, що включає кількісні та якісні перетворення у професійній діяльності в контексті життєвого розвитку.

Висновки. Нами проведено аналіз літературних джерел стосовно сутності поняття «професійний розвиток» та проблематики професіоналізму, професійного розвитку, педагогічної культури, педагогічної майстерності й ін. Простежено сутність процесу професійного розвитку з погляду різних галузей знань, а саме філософії, психології та педагогіки. Встановлено, що феномен професійного розвитку має певну структурованість, яка відображається в мотивах, компонентах, наукових підходах, принципах організації, умовах та спільних засадах розвитку, які були наведені в даній роботі.

Зазначено, що в поданих визначеннях сутності професійного розвитку простежується схожість думок стосовно питання його розгляду як безперервного процесу, що веде до особистісних змін і формування професійних якостей. Узагальнено різні погляди на дану проблему, отже, категорію професійного розвитку можна визначити як процес закономірних змін, що включає кількісні та якісні перетворення у професійній діяльності в контексті життєвого розвитку.

Список використаної літератури:

1. Elmore R. Bridging the gap between standards and achievement: the imperative for professional development in education. Washington DC : Albert Shanker Institute, 2002. 40 p.
2. Борова Т. Роль коучингу в системі адаптивного управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників. Новий Колегіум. 2011. № 3. С. 27–32.
3. Воротникова І. Професійний розвиток вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти в умовах інформаційного суспільства. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2012. № 15 (2). С. 143–150.
4. Деркач А., Зазыкин В. Акмеология : учебное пособие. Санкт-Петербург : Питер, 2003. 256 с.
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Кремень. Київ : Юрінком-Інтер, 2008. 1040 с.
6. Жорова І. Професійний розвиток педагогів у системі науково-освітніх координат КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»: від витоків до сьогодення. Таврійський вісник освіти. 2014. Спец. вип. С. 4–72.
7. Игнатова В., Барановская Л. Содействие как педагогическая стратегия. Сибирский педагогический журнал : научно-практическое издание. Новосибирск : Немо пресс. 2008. № 14. С. 44–52.
8. Коджаспирова Г., Коджаспиров А. Педагогический словарь: для студентов высших и средних педагогических учебных заведений. Москва : Академия, 2003. 176 с.
9. Левитан К. Личность педагога: становление и развитие. Саратов, 1991. 168 с.
10. Мартинець Л. Управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів: сучасний стан та проблеми. Навчання і виховання обдарованої дитини. 2017. Вип. 1. С. 8–16.
11. Мірошник С. Професійний розвиток педагога: сучасні підходи. Народна освіта. 2016. Вип. 2. С. 13–18.
12. Мукан Н., Грогодза І. Професійний розвиток педагогів: теоретичні та методологічні аспекти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2013. № 5. С. 18–27.
13. Передовий педагогічний досвід: теорія і методика / за ред. Л. Момот. Київ : Радянська школа, 1990. 141 с.
14. Петраш М. Кризисы профессиональной жизни в контексте развития взрослых : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.13. Санкт-Петербург, 2004. 235 с. URL: <http://www.diplomnic.ru/rabota/12575.html>.
15. Природа інтелекту. URL: http://www.referatcentral.org.ua/psychology_load.php?id=326&starttext=1.
16. Прокофьева Т. Развитие личности по теории Э. Эриксона и по модели А. URL: <http://www.socionics.ru/ericson.htm>.
17. Професійний (літературне значення). URL: <https://slovopedia.org.ua>.
18. Розвиток (значення). URL: <https://uk.m.wikipedia.org>.
19. Сліпич Ю. Професійний розвиток педагогів як педагогічна категорія. Молодь і ринок. 2011. № 1. С. 132–135.
20. Спиркин А. Основы философии : учебное пособие для вузов. Москва : Политиздат, 1988. 592 с.
21. Ходанич Л., Палько Т. Короткий словник термінів НУШ для професійного мовлення вчителя. 2018. URL: <https://naurok.com.ua>.
22. Шарко В. Теоретичні засади методичної підготовки вчителя фізики в умовах неперервної освіти : дис. докт. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2006. 542 с.
23. Яремко Г. Ефективний професійний розвиток педагогів: принципи та компоненти. Молодь і ринок. 2017. № 2. С. 164–168.

Kadenko I., Shchetinina A. The phenomenon of professional development in the modern educational environment

The article analyzes the essence of the concept of "professional development". The essence of the process of professional development is traced from the point of view of different branches of knowledge, namely philosophy, psychology and pedagogy. In this work, the professional development of teachers is considered as a spiral, gradual, continuous process of acquiring a qualitatively new level of professional activity, based on the methodology of philosophy, psychology, pedagogy, that gives a theoretical substantiation of the content, principles, forms and methods of pedagogues.

There is the analysis of literary sources on the issues of professionalism, professional development, pedagogical culture, pedagogical skills, etc. It is established that the phenomenon of professional development has a certain structure, which is reflected in motives, components, scientific approaches, principles of organization, conditions and common principles of development, which were given in the article.

It is noted that the productivity of pedagogical activity is determined by the structure of the teacher's professional motivation; among the motives, the most valuable is efficient and understanding. The positive is the optimal combination of different approaches, which are largely complementary. Therefore, the professional development of pedagogues is based on the complex integration of philosophical, psychological and pedagogical theories, concepts and approaches.

It is noted that the given definitions of the essence of professional development trace the similarity of opinions regarding the issue of consideration as a continuous process leading to personal changes and the formation of professional qualities. The result of different views on this issue is summarized, therefore, the category of professional development can be defined as a process of regular changes, which includes quantitative and qualitative transformations in professional activity in the context of life development.

Key words: *professional development of pedagogues, motives, components, scientific approaches, principles of organization, conditions, common principles of development.*